



การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงมหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

The Development of the Buddhist Agricultural Learning Center Based on the Sufficiency Economy of MCU Khon Kaen Campus

จักรพรรณ วงศ์พรวัฒน์¹, พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต², วิทยา ทองดี³

^{1,2,3}มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น, ขอนแก่น, ประเทศไทย

Chakkapan Wongpompavan¹, Phra Rajphatthanawatcharabundit², Vitthaya Thongdee³

^{1,2,3} Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

✉: chakkapan.wong@mcu.ac.th
(Corresponding Email)

Received: 01 June 2025; Revised: 08 October 2025; Accepted: 08 October 2025
© The Author(s) 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตร 2) เพื่อศึกษาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น 3) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรเป็นการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้จริงในภาคเกษตรกรรม โดยบูรณาการเข้ากับหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น ความไม่ประมาท ความสันโดษ และการใช้ชีวิตอย่างสมถะ เพื่อให้เกิดความสมดุลทั้งในด้านการผลิต การดำรงชีวิต และการพึ่งพาตนเอง ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรในรูปแบบของ โคกหนองนา โมเดล เพื่อเป็นต้นแบบในการนำเศรษฐกิจแบบพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพึ่งพาตนเอง ทั้งยังเป็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยฯ กับหน่วยงานราชการและชุมชนเพื่อขยายผลองค์ความรู้และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชนอย่างยั่งยืน ผลการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรฯ ได้ส่งผลลัพธ์ที่สำคัญ คือเป็นแหล่งการเรียนรู้โดยการเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ นิสิต และประชาชนได้เข้ามาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริงในเรื่องการเกษตรตามหลักทฤษฎีใหม่ เป็นแหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัย โดยใช้พื้นที่ให้เป็นแหล่งผลิตอาหารปลอดภัยเพื่อป้อนโรงครัวของมหาวิทยาลัยฯ สำหรับเลี้ยงพระสงฆ์ นิสิต และบุคลากร เป็นแหล่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือ ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยฯ และหน่วยงานภาคีเครือข่ายต่างๆ และเป็นอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยการทำเกษตรอินทรีย์และการจัดการพื้นที่ฟื้นฟูสภาพดินและน้ำให้มีความอุดมสมบูรณ์

คำสำคัญ: การพัฒนา, ศูนย์การเรียนรู้, พุทธอารยเกษตร

Abstract

This research, titled The Development of the Buddhist Agricultural Learning Center of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, had three objectives: (1) to explore the concepts of the Sufficiency Economy Philosophy in relation to the Buddhist Agro-Cultural Learning Center; (2) to study the Buddhist Agricultural Learning Center of Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, based on the Sufficiency Economy Philosophy; and (3) to examine the results of developing the Buddhist Agricultural Learning Center according to the principles of the Sufficiency Economy. The findings revealed that the conceptual foundation of the Buddhist Agricultural Learning Center integrates the Sufficiency Economy Philosophy into practical agricultural applications by incorporating Buddhist teachings such as mindfulness, contentment, and simplicity. This integration fosters balance in production, daily living, and self-reliance, which form the essential basis for sustainable living guided by the Sufficiency Economy. Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, established the Buddhist Agricultural Learning Center using the *Khok-Nong-Na Model* to serve as a prototype for applying the Sufficiency Economy Philosophy to improve quality of life and promote self-sufficiency. The center also functions as a collaborative platform between the university, government agencies, and the community to disseminate knowledge, expand practical outcomes, and build networks that support sustainable development. The development of the Buddhist Agricultural Learning Center has yielded significant outcomes: it has become (1) a practical learning center where monks, students, and community members can gain hands-on experience in new-theory agriculture; (2) a safe food production source for providing chemical-free ingredients to the university kitchen serving monks, students, and staff; (3) a collaborative network hub linking the university with partner organizations; and (4) a model for environmental conservation through organic farming, soil restoration, and water resource rehabilitation.

Keywords: Development, Learning Center, Buddhist Agriculture

1. บทนำ

การพัฒนาประเทศไทยที่ผ่านมามีความสำคัญกับแนวคิดเศรษฐกิจเสรีนิยมเพื่อสร้างความมั่นคงและรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นหลัก และใช้การเจริญเติบโตของรายได้ต่อหัวเป็นเครื่องมือวัดผลสำเร็จการพัฒนาโดยหวังว่าการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการ การเพิ่มการจ้างงานและประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะกระจายไปสู่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศและทำให้ปัญหาความยากจนหมดสิ้นไปในที่สุด ซึ่งแนวคิดและวิธีการวัดดังกล่าวทำให้ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจซึ่งวัดด้วยผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ได้ให้ความสนมากกว่าความสมดุล เสถียรภาพและความยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549:1) ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว GDP แสดงให้เห็นเพียงการคำนวณการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่อยู่ในระดับจำกัดเท่านั้น และเป็นการเจริญเติบโตเชิงปริมาณเป็นหลัก ไม่สะท้อนถึงประสิทธิภาพและคุณภาพของการพัฒนาที่แท้จริง และที่สำคัญ GDP ไม่สะท้อนถึงความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและปริมาณของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลายลง รวมถึงไม่สะท้อนถึงต้นทุนทางสังคมอื่นๆ ที่สูญเสียไปจากการเร่งพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติตามแผนพัฒนาประเทศ ฉบับที่ 10 นี้ ได้ยึดตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ขณะเดียวกันได้ให้ความสำคัญกับการ

พัฒนาที่สมดุลทั้งในด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีกันดี มีสุขของคนไทย (ณรัชชอร์ ศรีทอง,2565:2) โดยให้ความสำคัญกับการพึ่งตนเอง การมีภูมิคุ้มกัน และการสร้างความสมดุลของการพัฒนาให้เกิดขึ้นในทุกมิติควบคู่กันไปกับการนำทุนที่มีอยู่แล้วสังคมไทยมาใช้ให้เกิดประโยชน์และเสริมสร้างทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม รวมทั้งระดับประเทศเพื่อเป็นรากฐานในการพัฒนาประเทศให้ยั่งยืนต่อไป

การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นการพัฒนาระบบอย่างยั่งยืนและการสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นประเทศที่พึ่งพาเกษตรกรรมเป็นหลัก ประชากรส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับการเกษตร ทว่าเกษตรกรรมสมัยใหม่ที่เน้นการผลิตเพื่อการค้าและกำไรสูงสุด อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้สารเคมีเกินขนาด การเสื่อมโทรมของดิน และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาแนวทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางออกสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูทรัพยากรและสร้างความสมดุลในวิถีการผลิต โดยเฉพาะเศรษฐกิจชนบทถือว่าเป็นปัญหาพื้นฐานของเศรษฐกิจ จึงต้องการความรู้ความเข้าใจในข้อมูลความเป็นจริง อีกทั้งนโยบายและมาตรการที่เหมาะสมสำหรับการดูแล (วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร์,2549:17)

ศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นพื้นที่ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านการเกษตรตามแนวทางที่สอดคล้องกับหลักธรรมของพุทธศาสนา และแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การวิจัยในเรื่องนี้จึงมีความสำคัญอย่างมากในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้และแนวปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริงได้ในชุมชนและสังคม นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้และทักษะที่สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับครอบครัวและชุมชน การนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนนั้น จึงถือว่ามีความสำคัญในการสร้างต้นแบบของศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถขยายผลไปสู่ชุมชนอื่นๆ ได้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับเป้าหมายของประเทศในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีคุณธรรม ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัยในเรื่อง “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น” เพื่อให้เกิดการพัฒนาไปสู่ความเจริญงอกงามภายใต้พลวัตที่เลื่อนไหลเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น แต่เป็นการใช้ปัญญาปรับตัวให้เข้ากับกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกได้อย่างพอเพียง พอเหมาะ พอประมาณ ตามหลักแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตร
- 2) เพื่อศึกษาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงพอเพียงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

3) เพื่อศึกษาผลการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาเชิงเอกสาร (Documentary Research) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เช่น พระไตรปิฎก ตำรา หนังสือ รายงานการวิจัย รวมไปถึงเอกสารต่างๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นมา แนวคิด หลักการ บริบทของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

2) กลุ่มเป้าหมาย และผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยภาคสนามนั้น ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) และการสังเกต โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายคือประชากรที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย โดยลงพื้นที่เก็บข้อมูลกับบุคลากรของมหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงกลุ่มเครือข่ายเกษตรแบบพอเพียงต่างๆ รวมประชากรผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 20 รูป/คน

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ข้อมูลโดยทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยเพศ การศึกษา และตำแหน่งงาน ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และส่วนที่ 4 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับผลการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีลักษณะเป็นเชิงพรรณนาวิเคราะห์

4) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ โดยเลือกจากกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีเกณฑ์ในการคัดเลือกคือ การเลือกแบบเจาะจง โดยการเลือกจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยจำนวน 20 รูป/คน โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 เลือกแบบเจาะจง เป็นกลุ่มของพระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยโดยตรง จำนวน 10 รูป/คน และกลุ่มที่ 2 เลือกแบบสุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มประชากรที่อยู่ในพื้นที่งานวิจัยจำนวน 10 รูป/คน

5) การสร้างแบบสัมภาษณ์ มีขั้นตอนดังนี้ (1) ศึกษาแนวคิด เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์ (2) ข้อมูลที่ได้มาจากขั้นตอนที่ 1 นำมาเป็นประเด็นคำถามแบบสัมภาษณ์ แล้วนำเสนอที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ และ 3) ปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ และที่ปรึกษางานวิจัยก่อนนำไปเก็บข้อมูล

6) การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ (1) นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ถึงผู้ให้ข้อมูลหลักเพื่อขออนุญาตการใช้พื้นที่ศึกษาข้อมูลงานวิจัย และสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูล (2) สร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมาย พบปะพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคย แจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล (3) กำหนดนัดหมายวันเวลาที่จะดำเนินการ สัมภาษณ์ที่แน่นอน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เตรียมตัวและเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องในการเก็บรวบรวมข้อมูล และ (4) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก และกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ โดยใช้วิธีบันทึกเทป จดบันทึก และการสนทนา

7) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยใช้การตีความ และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive analysis) ตามหลักอุปนัยวิธี (Inductive method) โดยการนำเอา ข้อมูลที่ได้ทั้งเอกสาร และภาคสนามมาสรุปวิเคราะห์ เรียบเรียงเป็นเนื้อหางานวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อหลักนั้น แล้วนำมาเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

8) ชั้นเรียบเรียงข้อมูล ผู้วิจัยได้เรียบเรียงข้อมูล ดังนี้ (1) เรียบเรียงข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ (2) จัดระเบียบข้อมูลตามขั้นตอนก่อนหลังที่ได้มา และ (3) สรุป อภิปรายผล และเสนอแนะ

4. ผลการวิจัย

ผลของการวิจัย สามารถสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อดังนี้

1) แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตร

การทำเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธอารยเกษตรยังเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและพัฒนาที่ตั้งอยู่บนหลักของ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ภายใต้เงื่อนไขของ ความรู้ และ คุณธรรม ครบ พูดย่างๆ คือ การใช้ชีวิตอย่าง ไม่ฟุ้งเฟ้อ รู้จักประมาณตน มีเหตุผลในการตัดสินใจ และเตรียมพร้อมรับมือกับปัญหา ที่อาจเกิดขึ้น โดยอาศัยความรู้และมีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน หลักการสำคัญของการทำเศรษฐกิจพอเพียงมี 3 ห่วง 2 เงื่อนไข กล่าวคือ 3 ห่วง ได้แก่ ความพอประมาณ คือ การดำเนินชีวิตที่ไม่มากเกินไปและไม่น้อยเกินไป ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นการบริโภค การผลิต การลงทุน หรือการใช้ทรัพยากรต่างๆ ให้เหมาะสมกับกำลังของตนเองและสภาพแวดล้อม ความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจและการกระทำใดๆ อย่างมีเหตุผล พิจารณาถึงปัจจัยต่างๆ อย่างรอบคอบ มองถึงผลที่จะตามมาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว และ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือการเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและความเสี่ยงต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เช่น การมีเงินออม การมีความรู้และทักษะที่หลากหลาย การมีเครือข่ายความช่วยเหลือ ส่วน 2 เงื่อนไข ได้แก่ ความรู้ คือ การมีความรู้ ความเข้าใจในศาสตร์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ รวมถึงการเรียนรู้และพัฒนานตนเองอยู่เสมอ และ คุณธรรม คือ การมีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียรพยายาม มีสติปัญญา และมีความเมตตาเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแบบพุทธอารยเกษตรไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จะต้องมีการดำเนินการเหล่านี้คือ ด้านการเงิน จะต้องมีการใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น เก็บออมเงินไว้สำหรับอนาคต ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว ด้านการผลิต จะต้องมีการทำการเกษตรแบบผสมผสาน ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคเอง ลดการพึ่งพาทานนอก ด้านการบริโภค จะต้องมีการเลือกซื้อสินค้าที่มีคุณภาพและจำเป็น ไม่ตามกระแส บริโภคอย่าง

พอประมาณ ด้านสังคม จะต้องมีการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้อื่น ร่วมมือร่วมใจพัฒนาชุมชน และ ด้านจิตใจ จะต้องมีการ ฝึกฝนจิตใจให้เข้มแข็ง มีสติ ไม่โลภ ไม่หลง ส่วนผลลัพธ์ของการทำเศรษฐกิจพอเพียงตามแบบพุทธอารยเกษตรนั้นจะต้องมีความมั่นคงในชีวิตและครอบครัวมากขึ้น ลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงภายนอก พึ่งพาตนเองได้มากขึ้น มีความสุขและความพอใจในชีวิต และอยู่ร่วมกับผู้อื่นและธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงตามแบบพุทธอารยเกษตรจึงไม่ใช่เรื่องของการหยุดนิ่งหรือการไม่พัฒนา แต่เป็นการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมดุลและความยั่งยืน

2) ศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีพื้นที่ 15 ไร่โดยประมาณ ซึ่งก็ถือว่าเป็นพื้นที่ขนาดเล็ก ใช้รูปแบบการจัดการตามรูปแบบ “โคก หนอง นา โมเดล” คือ การจัดการพื้นที่เกษตรตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 3 ส่วนหลักๆ คือ “โคก” (พื้นที่สูง) สำหรับปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง (ปลูกไม้ใช้สอย ไม้กินได้ และไม้เศรษฐกิจ และเป็นพื้นที่อยู่อาศัย) “หนอง” (พื้นที่น้ำ) สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในกิจกรรมต่างๆ และ “นา” (พื้นที่ราบลุ่ม) สำหรับทำนาปลูกข้าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งตนเองในระดับครัวเรือน และชุมชน การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรตามรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดลนี้ ถือว่าเป็นแนวทางการจัดพื้นที่เกษตรอย่างยั่งยืน โดยการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหาร การพึ่งพาตนเอง และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีหลักที่สำคัญ 5 อย่าง ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ และคน ซึ่งตัวแปรที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ ทำให้การออกแบบพื้นที่การเกษตรที่มีความแตกต่างกัน ดินที่มีความแตกต่างกันมีผลต่อการออกแบบพื้นที่ เพราะการขุดหนองน้ำต้องมีการวางแผน และสิ่งที่สำคัญคือการปรับปรุงดินให้เหมาะสม โดยใช้การฟื้นฟูรักษาความสมบูรณ์ของหน้าดินด้วยการนำฟาง ใบไม้ หรือหญ้าคลุมหน้าดิน เติมน้ำอินทรีย์แบบน้ำและแห้งจะช่วยแก้ปัญหาของดินได้ ในส่วนของน้ำ ทิศทางการไหลของน้ำเข้าและออกพื้นที่ที่เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งในการวางตำแหน่งของน้ำในทิศทางที่ไหลมั่วหรือพัดผ่านซึ่งช่วยในการประหยัดพลังงาน และทำให้อุณหภูมิบริเวณบ้านเย็นลง การขุดหนองน้ำที่มีความคดเคี้ยวเพื่อเพิ่มพื้นที่ในการปลูกพืชบริเวณริมหนองน้ำ ทำตะกักหรือการลดล้นระดับความสูงของหนองน้ำ โดยขั้นแรกควรมีความลึกที่แสงแดดส่องถึง

ศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่นได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์สู่การปฏิบัติในรูปแบบโคก หนอง นา โมเดล เพื่อพัฒนาพื้นที่ศูนย์เรียนรู้พุทธอารยเกษตรให้เป็นศูนย์เรียนรู้ต้นแบบและเป็นแหล่งเรียนรู้แก่ผู้นำทางศาสนา นิสิต และประชาชนทั่วไป และเพื่อสร้างแหล่งอาหารป้อนโรงครัวเลี้ยงพระสงฆ์ นิสิต และบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น และยังได้รับการพัฒนาขึ้นเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาศูนย์แห่งนี้เกิดจากความร่วมมือของบุคลากร เจ้าหน้าที่ นิสิต และบุคคลทั่วไปวิทยาเขตขอนแก่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้แบบครบวงจร คือเปิดโอกาสให้

นิสิต หน่วยงาน และประชาชนทั่วไปได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติจริงในด้านต่างๆ เช่น การทำปุ๋ยหมักออร์แกนิก การเพาะชำพันธุ์พืช การตอนกิ่ง และการผลิตปุ๋ยอัดเม็ด ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเกษตรแบบพึ่งพาตนเองได้ เพื่อสืบสาน รักษา และต่อยอดศาสตร์พระราชา คือการน้อมนำแนวพระราชดำริของในหลวงรัชกาลที่ ๙ ในเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของพื้นที่และวิถีชีวิตชาวอีสาน โดยผสมผสานกับแนวคิด พุทธอารยเกษตร เพื่อสร้างความยั่งยืน เพื่อสร้างความสมดุลให้ระบบนิเวศ คือการเน้นการเพิ่มพื้นที่ป่าเพื่อฟอกอากาศและกักเก็บคาร์บอน การเก็บรักษาและฟื้นฟูหน้าดิน และการเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพของทั้งพืชและสัตว์ โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาพื้นที่ต้นแบบเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตตามหลักทฤษฎีใหม่ประยุกต์ในรูปแบบของโคก หนอง นา พุทธอารยเกษตร ซึ่งมีการดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาพื้นที่พุทธอารยเกษตรนี้ ได้นำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่และ เศรษฐกิจพอเพียง โดยมีการแบ่งพื้นที่อย่างชัดเจนและเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุด และเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจ โดยมีการจัดสรรที่ดินในสัดส่วนที่เหมาะสม คือ สระน้ำ (หนองน้ำ) พื้นที่นาปลูกข้าว (นา) พื้นที่ปลูกพืชและผัก ผลไม้ (โคก) และพื้นที่อยู่อาศัย การจัดสรรพื้นที่แบบนี้ทำให้เกิดความสมดุลทั้งในด้านการเกษตรและระบบนิเวศ โดยคำนึงถึงการพึ่งพาตนเองและการสร้างความมั่นคงทางอาหารได้อย่างยั่งยืน

3) ผลการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

ผลจากการพัฒนาศูนย์พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีดังนี้

(1) แหล่งการเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญซึ่งผสมผสานหลักธรรมทางพุทธศาสนากับการเกษตรแบบยั่งยืน ทั้งนี้ไม่เพียงสาธิตวิธีการปลูกพืช ปลูกผัก และการทำนาเท่านั้น แต่ยังเน้นการสร้างความสมดุลระหว่างธรรมชาติกับวิถีชีวิตผู้คน ผู้ที่มาศึกษาเรียนรู้จะได้สัมผัสกับความสงบทางจิตใจผ่านการปฏิบัติธรรม ควบคู่ไปกับการลงมือปฏิบัติจริงในแปลงเกษตร ทั้งการทำนา ทำปุ๋ยหมัก การปลูกผักปลอดสารพิษ และการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักการนี้จะให้ความรู้เรื่องการพึ่งพาตนเอง การไม่เบียดเบียนผู้อื่นและธรรมชาติ และการใช้ชีวิตอย่างพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงนับเป็นสถานที่ที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้คนหันมาใช้ชีวิตที่ใกล้ชิดธรรมชาติและพึ่งพาตนเองได้เป็นอย่างดี

(2) แหล่งผลิตอาหารที่ปลอดภัย

ศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น เป็นแหล่งผลิตอาหารที่สำคัญของบุคลากรมหาวิทยาลัย ตลอดจนชุมชน โดยทำหน้าที่เป็นทั้งแหล่งเพาะปลูกผัก ปลอดสารพิษ เลี้ยงสัตว์ และผลิตสมุนไพร เพื่อให้นักที่เป็นบุคลากร และชุมชนในท้องถิ่นมีอาหารที่ปลอดภัย และเพียงพอต่อการบริโภค การดำเนินงานของศูนย์ฯ เน้นการพึ่งพาตนเอง โดยมีการสาธิตให้ชาวบ้านมีความรู้ และทักษะด้านการเกษตรอินทรีย์ เช่น การทำปุ๋ยหมัก การผลิตสมุนไพรไล่แมลง และการแปรรูปผลผลิต

เพื่อให้ทุกคนสามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในครัวเรือนของตนเองได้ นอกจากนี้ผลผลิตที่เหลือจากการบริโภคในครัวเรือนยังสามารถนำไปขายเพื่อสร้างรายได้เสริมมหาวิทยาลัยอีกด้วย การทำเกษตรแบบยั่งยืนตามแนวทางของศูนย์ฯ ไม่เพียงแต่ช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหาร แต่ยังช่วยฟื้นฟูสภาพแวดล้อมให้กลับมาอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง และที่สำคัญคือศูนย์ฯ แห่งนี้ยังเป็นศูนย์รวมของบุคลากรและชาวบ้านที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรจึงเป็นมากกว่าแหล่งอาหาร แต่เป็นรากฐานของการพัฒนาบุคลากรและชุมชนอย่างยั่งยืนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

(3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือการทำเกษตรแบบพอเพียงของศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตร มจร วิทยาเขตขอนแก่น นั้น ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน โดยมีเป้าหมายหลักคือการส่งเสริมให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เครือข่ายนี้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ระหว่างเกษตรกร ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาาร่วมกันอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังช่วยเพิ่มอำนาจการต่อรองทางการตลาดให้กับสมาชิก ทำให้สามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตและจำหน่ายผลผลิตได้ในราคาที่เป็นธรรม การรวมกลุ่มยังช่วยสร้างความมั่นคงทางอาหารในระดับท้องถิ่น และสร้างความสามัคคีในชุมชน การทำงานร่วมกันภายใต้เครือข่ายนี้ไม่เพียงแต่พัฒนาด้านเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกแห่งความพอเพียง ความรับผิดชอบ และการแบ่งปัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

(4) การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ได้มีการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีการจัดการทรัพยากรน้ำและดิน คือมีการออกแบบพื้นที่ตามรูปแบบ โคก หนอง นา โมเดล ซึ่งเน้นการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ มีการขุดหนองน้ำและคลองไส้ไก่เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ตลอดปี และฟื้นฟูหน้าดินด้วยการเก็บตะกอนดิน ทำให้เกิดความสมดุลในระบบ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว โดยได้ดำเนินการเพิ่มพื้นที่ป่าและปลูกต้นไม้ตามหลัก ป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง ซึ่งช่วยในการฟอกอากาศให้บริสุทธิ์ ลดปัญหาฝุ่นละอองขนาดเล็กได้พอสมควร การเกษตรแบบอินทรีย์ มีการส่งเสริมการทำเกษตรที่ไม่ใช้สารเคมี โดยมีการผลิตปุ๋ยหมักชีวภาพและบริหารจัดการแมลงด้วยระบบนิเวศที่สมดุล เพื่อให้ได้อาหารที่ปลอดภัยและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และการสร้างความหลากหลายทางชีวภาพ โดยมีการปลูกพืช และผักต่างๆ ที่หลากหลายในพื้นที่เดียวกัน ทำให้เกิดระบบนิเวศที่สมบูรณ์และเพิ่มความหลากหลายให้กับสิ่งมีชีวิตนอกจากนี้ ศูนย์การเรียนรู้ฯ ยังทำหน้าที่เป็นต้นแบบในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้กับพระสงฆ์ นิสิต นักศึกษา และชุมชนโดยรอบ ทำให้เกิดการขยายผลการอนุรักษ์ไปสู่สังคมกว้างอย่างยั่งยืน

5. อภิปรายผล

การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นการพัฒนาเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน และการสร้างศูนย์การเรียนรู้เพื่อส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงตามหลักพุทธศาสนา เป็นแนวทางที่

สอดคล้องกับการแก้ปัญหาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน ประเทศไทยเป็นประเทศที่พึ่งพาเกษตรกรรมเป็นหลัก ประชากรส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ทว่าเกษตรกรรมสมัยใหม่ที่เน้นการผลิตเพื่อการค้าและกำไรสูงสุด อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้สารเคมีเกินขนาด การเสื่อมโทรมของดิน และการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ การพัฒนาแนวทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทางออกสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูทรัพยากรและสร้างความสมดุลในวิถีการผลิต การนำแนวคิดเรื่องเศรษฐกิจแบบพอเพียง จะให้ความสำคัญกับการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า นั่นคือความพอเพียง อันหมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหามิตร จิตปณฺโญ (วันยาว) ในงานวิจัยเรื่อง ความรู้จักพอประมาณในพระพุทธศาสนาเถรวาทกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระราชดำริพบว่า ความรู้จักพอประมาณมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตและจิตวิญญาณของคนให้มีความสำนึก (โยนิโสมนสิการ) ก่อนแล้วจึงอุปโภคบริโภค คือการยกระดับชีวิตที่สามารถแก้ปัญหาความทุกข์บุคคลได้ อย่างไรก็ตาม ความรู้จักพอประมาณจะเกิดขึ้นได้นั้นก็ต้องอาศัยธรรม เช่น สัมปยุตธรรม ธรรมที่ทำให้คนเป็นคนดีมีเหตุผล อปณณกปฏิบัติ ธรรมที่เป็นแก่นสารที่แท้จริง เป็นต้น เป็นเครื่องเกื้อหนุน ผู้ปฏิบัติได้ยอมนำความสุขให้แก่ตนและความสันติสุขแก่สังคม ส่วนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เริ่มจากการจัดการระบบโครงสร้างการผลิตที่สนองตอบการบริโภค เน้นคุณภาพที่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของการผลิตและการบริโภคมีใช้ตลอดปี ด้วยการเกษตรกรรมบนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง โดยการผลิตไว้บริโภคในครัวเรือนอย่างพอเพียงที่เหลือก็แบ่งปันและขาย และเน้นการพึ่งตนเอง การเอื้ออาทรกัน ความเป็นอิสระจากปัจจัยภายนอก มุ่งพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งเห็นได้ว่าการทำเกษตรแบบพอเพียงนั้นเป็นระบบที่มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ ซึ่งสอดคล้องกับ พระมหาศรีวิวัฒน์ อริยมณี (จันทะ) ในงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากมุมมองของพระพุทธศาสนา พบว่า แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กันในแง่ต่างๆ คือปรัชญา โครงสร้างและกระบวนการ กล่าวคือพระพุทธศาสนาในส่วนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความคิดที่เรียกว่า แนวคิดพุทธและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่างมีปรัชญาอันประกอบด้วยกระบวนการและอุดมการณ์ที่เป็นไปด้วยกันอย่างกลมกลืนประสานเชื่อมโยงกัน คือเป็นระบบความที่มีความเป็นธรรมสูง คำนึงถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ของส่วนรวมอย่างเป็นธรรม เป็นระบบความที่เป็นองค์รวมไม่มองความแบ่งแยกเป็นส่วนๆ ดำเนินกิจกรรมตามมัชฌิมาปฏิปทา โดยเริ่มจากสัมมาทิฐิ มีความเห็นถูกต้อง สัมมาวาจา วชิสุจิริต สัมมากัมมันตะ กายสุจิริต สัมมาอาชีวะะ เลี้ยงชีพชอบ ไม่ประมาท ยึดความสมดุล 3 ประการ คือความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ มนุษย์กับวัตถุกับจิตใจ ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี และการที่จะเข้าถึงความพอเพียงนี้ได้จะต้องอาศัยการประมาณอย่างมีเหตุผล และอยากเป็น

วิทยาศาสตร์เพื่อให้เกิดความพอดีพอเหมาะในการประพฤติปฏิบัติต่างๆ เช่นกับงานวิจัยของ ศิริกุล ดำรงมณี เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับวิถีชีวิตแบบพุทธ พบว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตในด้าน เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ไม่ใช่ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่มุ่งเฉพาะกำไรสูงสุดหรือประโยชน์สูงสุด แนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ใช่ระบบเศรษฐกิจที่ดีที่สุดที่จะสามารถนำพาให้คนในสังคมนั้นๆ ประสบ กับความอยู่ดีกินดีมีความสุขได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด แต่เศรษฐกิจพอเพียงสามารถอุ้มชูให้เศรษฐกิจพื้นตัวได้นำไปสู่การ แก้ปัญหาและป้องกันปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมก่อนที่จะเกิดด้วยการให้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตที่ ถูกต้อง เช่น ภาคการเกษตรใช้วิถีชีวิตแบบไทยที่มีเป้าหมายเน้นความพออยู่พอกิน ความพอประมาณ ความ สมดุลและทางสายกลาง สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต ภาคอุตสาหกรรมมีการผนวกแนวคิด การคืนประโยชน์ให้แก่สังคมและสิ่งแวดล้อม ภาคการค้าระหว่างประเทศประกอบด้วย ความพอประมาณและ มีเหตุผล ภาคการบริหารควรมีผู้ดำเนินการที่มีคุณภาพ ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน สอดคล้องกับ พระครูนิมิตวรธรรม (พรม ธมฺวโร – หมั่นนึก) ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงของนายผาย สร้อยสระกลางกับ เศรษฐกิจพอเพียงตามหลักสายกลาง พบว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการเป็นผู้จักประมาณ รู้จักความ พอเหมาะพอดี ไม่มาก หรือน้อยเกินไปในทุกเรื่อง เช่น ในการแสวงหา การรับและการจ่าย รู้จักประมาณกำลัง ของตัว ไม่หักโหมทั้งกายและทรัพย์ให้เกินกำลัง รู้คุณค่าของสิ่งที่หามาได้ ไม่ใช่จ่ายสุรุ่ยสุร่าย เป็นอยู่อย่างสุข สบายในการดำเนินชีวิต เรื่องการรู้จักประมาณการใช้จ่ายนี้เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการ “พอเพียง” เป็นเรื่องของ จิตใจและการยับยั้งใจมิให้ตกเป็นทาสของวัตถุและสิ่งยั่วยุความกระหายและความต้องการต่างๆโดยเน้นการ ใช้ปัจจัยการผลิตในประเทศให้เกิดประโยชน์สูงสุด ตลอดจนเศรษฐกิจพอเพียงสามารถเสริมส่วนที่เป็นข้อด้อย ของเศรษฐกิจระบบทุนนิยม ทั้งด้านการกระจายรายได้ ความมั่นคงในอาหาร ปัญหาการผูกขาดและผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งถ้าหากสามารถสร้างเหตุได้อย่างเหมาะสมถูกต้อง สอดคล้องกับ อานนตริ ประสมสุข ใน วิจัยเรื่อง การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกร อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการดำเนินดำเนินชีวิต ดังนี้ (1) รอบรู้วิชาการรอบด้าน (2) รอบคอบที่จะนำความรู้มาเชื่อมโยงกัน (3) ระมัดระวังในการวางแผนและปฏิบัติตามขั้นตอน โดยมีวิธีการ สร้างคือ (1) การสร้างความรู้รอบด้วยการพัฒนาเทคโนโลยีและบุคลากร (2) สร้างความรู้รอบรู้ด้วยการฝึก สมาธิฝึกจิตให้มีสติ (3) สร้างความระมัดระวังเอาใจใส่มุ่งมั่นด้วยกิจกรรม 5 ส ผลที่จะเกิดตามมาก็คือการมี ความแข็งแรง มีระบบภูมิคุ้มกันในตัว และคำนึงถึงความสุขของธรรมชาติ และแนวคิดนี้ยังสามารถผสมเข้า กับหลักธรรมทางพุทธศาสนา โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่าย การลดละจากกิเลส และการสร้าง สมดุลทางจิตใจ ศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต ขอนแก่น เป็นพื้นที่ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ในด้านการเกษตรตามแนวทางที่สอดคล้องกับหลักธรรมของ พุทธศาสนาและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้และทักษะที่ สามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย และสร้างความมั่นคงทางอาหารใน ระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งสอดคล้อง สุวิน ทองปั้น ในงานวิจัยเรื่อง การสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ ตามแนวพระพุทธศาสนา โดยมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จังหวัดขอนแก่นและ อุดรธานี พบว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น มีการสร้างพื้นที่ให้มีการเรียนรู้

ทางเกษตร เพื่อการสืบทอดเจตนารมณ์และอุดมการณ์การทำงานในการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยการมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม ซึ่งมีความพร้อมอยู่แล้วในเบื้องต้นในการสนับสนุนการขับเคลื่อน บทบาทการทำงาน การพัฒนาองค์ความรู้และการสร้างระบบฐานข้อมูลเกี่ยวกับการเกษตรยั่งยืน จะส่งผลให้เกิดการขยายแนวทางการทำงานและสร้างนิสิต และพื้นที่ของการเรียนรู้ที่เหมาะสมต่อการพัฒนาสังคมให้ยั่งยืนผ่าน บทบาทขององค์กรทางพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจากการอภิปรายผลนี้ ทำให้เห็นผลการดำเนินงานของการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ว่าเป็นพื้นที่ทำเกษตรพอเพียงโดยใช้รูปแบบของโคก หนอง นา โมเดล กลายเป็นแหล่งสาธิตการเรียนรู้ แหล่งผลิตอาหารปลอดภัยจากสารเคมี การสร้างเครือข่าย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

6. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น” พบประเด็นที่ควรเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ควรออกแบบหลักสูตรที่ผสมผสานหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเข้ากับภูมิปัญญาเกษตรอย่างเป็นรูปธรรม เช่น หลักสูตรการทำเกษตรอินทรีย์ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง และการจัดการน้ำตามหลักอริยสัจ ๔ เป็นต้น

2) ควรสนับสนุนให้มีการทำวิจัยและนวัตกรรมใหม่ๆ ด้านเกษตรพุทธ เช่น การพัฒนาพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับท้องถิ่น หรือการศึกษาผลกระทบของการปฏิบัติธรรมต่อผลผลิตทางการเกษตร เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และเผยแพร่สู่สาธารณะ

3) ควรผลิตสื่อการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือ วิดีทัศน์ สื่อออนไลน์ หรือแอปพลิเคชัน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงและเรียนรู้ได้สะดวก

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาภูมิปัญญาเกษตรแบบพอเพียงของศูนย์เรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

2) การวิเคราะห์ผลกระทบทางสังคมและสิ่งแวดล้อมของศูนย์เรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายของศูนย์การเรียนรู้พุทธอารยเกษตรมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

เอกสารอ้างอิง

ณรัชชอร์ ศรีทอง. (2565). *แนวคิด หลักการ และการปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.



วิชิตวงศ์ ณ ป้อมเพชร. (2549). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย*. สำนักพิมพ์
แสงดาว.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *บริษัทไทยว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน*.
สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

Starkey, P. (1997). *Networking for development*. IFRTD (The International Forum for Rural
Transport and Development).

Wheatley, M. J. (1999). *Leadership and the new science: Discovering order in a chaotic world*
(2nd ed.). Berrett-Koehler Publishers.